

ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ

Махаринець Дмитро

кандидат юридичних наук, доцент кафедри,

Приватний вищий навчальний заклад

«Міжнародний економіко-гуманітарний університет

імені академіка Степана Дем'янчука, суддя

м. Рівне, Україна

Однією з умов членства України у Європейському Союзі є реформа судочинства. До вказаного питання в очільників ЄС особлива увага, що, зокрема, підтверджується рекомендаціями Європейського Союзу до підрозділу «Функціонування судової влади» Розділу 23 «Судова влада та основоположні права» «Звіту про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року» [1].

Водночас, відзначимо, що і українська влада усвідомлює необхідність відповідної реформи. Ще до початку активних переговорів України і ЄС про майбутнє членство у євроінтеграційному об'єднанні, імпульсом до яких стала безпідставна агресія Москви проти України, чинним президентом був підписаний Указ «Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки» (від 11 червня 2021 року [2]).

Метою Стратегії проголошувалося «удосконалення законодавства України про судоустрій, статус суддів та судочинство у взаємозв'язку та взаємодії із іншими інститутами правосуддя для практичного утвердження принципу верховенства права, ефективного і справедливого судочинства, зміцнення функціональних основ організації судової влади відповідно до стандартів захисту прав людини та цінностей» [2]. Своєю чергою, одним із напрямів практичної реалізації стратегії вказаним документом визначалося «посилення функціональної та процесуальної спроможності Верховного Суду з метою забезпечення єдності застосування норм матеріального та процесуального права судами різних юрисдикцій та розгляду міжюрисдикційних спорів» [2].

Очевидно, що реалізації відповідної Стратегії завадила велика війна, розв'язана 24 лютого 2022 року Москвою. Втім актуальність реформи судочинства набула ще більших масштабів у зв'язку з набуттям Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу і початком переговорів ЄС з Україною щодо вступу до Євросоюзу. Напевно нові зовнішньо- і внутрішньополітичні реалії спонукали Президента і його Офіс укласти нову «Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2024-2029 роки».

За даними «Судово-юридичної газети» нова Стратегія також містить положення, що присвячені питанням реформування Верховного Суду. Як і у попередній Стратегії, знову мовиться про посилення процесуальної і функціональної спроможності Верховного Суду, зокрема в частині удосконалення касаційних фільтрів з метою зниження надмірного навантаження на Верховний Суд [3]. Пропонується розширити процесуальні можливості для розгляду касаційними судами справ в порядку письмового провадження (в адміністративному, кримінальному та господарському процесах).

У проєкті нової Стратегії, деталі якої стали відомі оглядачам «Судово-юридичної газети», мовиться про зміну структури Верховного Суду з урахуванням гарантування збереження статусу суддів Верховного Суду. Окрему увагу також акцентовано на Великій Палаті Верховного Суду, зокрема, в частині удосконалення визначення складу Великої Палати [3].

Окремо звернемо увагу на те, що автори нової «Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2024-2029 роки вважають за потрібне і надалі здійснення посиленого моніторингу способу життя суддів Верховного Суду та проведення повної перевірки поданих ними декларацій, а також декларацій добросовісності та декларацій родинних зв'язків суддів Верховного Суду.

Відповідний підхід є доволі показовим, особливо на тлі заяви Голови Вищої ради правосуддя Григорія Усика про те, що до чинників, які наразі впливають на престижність професії судді в Україні, можна віднести: 1) посилену увагу до професії судді та не завжди обґрунтована критика судів та суддів; 2) постійну увагу до суддів зі сторони антикорупційних органів. При цьому, Голова Вищої ради правосуддя вважає, що «система ретельного антикорупційного контролю за судами та судовою владою в цілому, яку побудували українські антикорупційні інституції, не додає популярності та престижу професії судді» [4]. Очевидно в Офісі Президента дотримуються іншої думки, власне як і наші європейські партнери. Варто згадати той факт, що у «Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року» на с. 21 згадується як показник стану судової влади України корупційна справа, у якій фігурує Голова Верховного Суду. «Ця справа набула розголосу у середині травня, коли Національне антикорупційне бюро заявило про викриття організованої злочинної групи, яка нібито отримала хабар у еквіваленті 2 500 000 євро, щоб вплинути на рішення Верховного суду на користь конкретного олігарха. Голову Верховного Суду звільнили та взяли під варту на час слідства» [1]. Очевидно, що це вагомий мотив послідовної судової реформи, зокрема і Верховного Суду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Commission STAFF Working Document Ukraine 2023 Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. 2023 Communication on EU Enlarge. Brussels, 8.11.2023 SWD(2023) 699 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023SC0699> (дата звернення: 1.10.2024).
2. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки : Указ Президента від 11 червня 2021 року № 231/2021. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> (дата звернення: 1.10.2024).
3. Нова стратегія судової реформи: що влада планує зробити з правосуддям до 2029 року. Судово-юридична газета. 21.09.2024. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/310626-novaya-strategiya-sudebnoy-reformy-cto-vlast-planiruet-sdelat-s-pravosudiem-do-2029-goda> (дата звернення: 1.10.2024).
4. Перманентна судова реформа робить професію судді непопулярною – Вища рада правосуддя. Судово-юридична газета. 28.09.2024. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/310626-novaya-strategiya-sudebnoy-reformy-cto-vlast-planiruet-sdelat-s-pravosudiem-do-2029-goda> (дата звернення: 1.10.2024).